

Foto's: enkele impressies van Herenboerderijen eind mei/begin juni 2024, verdere toelichting in voetnoot.¹

Betreft: Informatiebrief extreme neerslagsituatie en effecten

Boxtel, 14 juni 2024

Beste Herenboeren,

Deze informatiebrief gaat over de uitdagingen door de extreme neerslag van het afgelopen voorjaar op de Herenboerderijen. Het natte voorjaar volgt op een zeer nat najaar en winter. Het precieze effect van de extreme neerslag verschilt per Herenboerderij, afhankelijk van grondsoort en hoogteligging. Daarbij variëren de neerslagcijfers binnen Nederland van regio tot regio. Het is echter duidelijk dat alle Herenboerderijen op een of andere manier de effecten van de extreme neerslag merken. In deze brief informeren we jullie over de landelijke situatie en wat er mogelijk de komende maanden te verwachten is. Ook leggen we uit hoe we daar als beweging mee om (kunnen) gaan. Herenboeren-oprichter Geert van der Veer sluit af met een persoonlijke oproep aan alle coöperatieleden.

Als eerste wat context. Deze extreme situatie geldt niet alleen voor Herenboerderijen. Natte grond, die zich niet of nauwelijks laat inzaaien, en schimmels en plagen in de hand werkt, is een probleem dat dit voorjaar speelt in de hele landbouwsector. Zie bijvoorbeeld de artikelen op nu.nl met de titel "Boeren en tuinders in de problemen door hevige regenval, enorm zorgwekkend" en in het vakblad Nieuwe Oogst, "Groenteverwerkers voorzien grote schaarste, dit is gewoon overmacht". Het effect van de extreme neerslag is op de Herenboerderij sneller voelbaar dan in de supermarkt, omdat er bij ons niet meerdere (internationale) toevoerketens zijn. Maar ook in supermarkten leidt deze situatie inmiddels tot zichtbare tekorten. Zo laat onderstaande foto van een melding bij een leeg schap spinazie in een vestiging van een grote landelijke supermarktketen zien.

Op een aantal Herenboerderijen staan de boeren met de handen in het haar, op andere plekken is dat (nog) niet het geval. Boer Peter Hundepool van Herenboeren Goedertijd, ten zuiden van Tilburg, geeft bijvoorbeeld aan dat dit voor hem en collega Gina van Gorp fysiek en emotioneel een zwaar jaar is. 'Vorige week hadden we nog pompoenplanten die 10 cm onder water stonden. Het leken wel waterlies die naar de oppervlakte komen na de winterrust. Ik hoop dat we de rest van het jaar veel mooie groenten kunnen leveren aan alle leden en dat we zo'n jaar niet snel meer meemaken. Mijn collega Gina en de collega-

¹ Foto's van links naar rechts: Herenboeren Goedertijd (ten zuiden van Tilburg), Herenboeren Aan den Drecht (Leimuider, onder Amsterdam), Herenboeren De Grootte Modderkolk (ten zuiden van Apeldoorn) waar op 1 dag net zoveel neerslag viel als gemiddeld in een maand, Herenboeren Op 't Lies (Breda), idem en Herenboeren Duinstreek (Bergen, NH).

boeren uit de omgeving zeggen dat ze dit nog nooit meegemaakt hebben, de afgelopen 60 jaar in ieder geval niet.'

Foto's van links naar rechts: 1) pompoenplanten bij Herenboeren Goedentijd (ten zuiden van Tilburg), 2) boer Peter Hundepool graaft geulen bij Herenboeren Goedentijd, 3) pompoenplanten bij Herenboeren Op 't Lies (Breda).

Herenboer zijn betekent dat je samen mede-eigenaar bent van je eigen boerderij. De Herenboeren-boer is in loondienst van de coöperatie en als agrarisch bedrijfsleider of ondersteunende boer betrokken bij alle landbouwkundige werkzaamheden, zoals het opstellen van het teeltplan, het aansturen van de uitvoering daarvan en het controleren van de kwaliteit van de oogst. Een Herenboerderij is als coöperatie zo opgezet dat de boer kan rekenen op een stabiel en eerlijk loon. In de commerciële sector is het inkomen van een boer zeer afhankelijk van marktprijzen enerzijds en wisselende weersomstandigheden, plagen en ziektes anderzijds. Deze tweede categorie factoren gelden ook voor Herenboeren. Maar bij ons staat de coöperatie gezamenlijk voor deze uitdagingen. Mede-eigenaar zijn betekent samen de vruchten plukken als er overvloed is, maar ook samen door de dalen gaan als het tegenzit en er schaarste ontstaat. Dit betekent echter niet dat 'onze' boeren zich niet verantwoordelijk voelen om een zo perfect mogelijke oogst te leveren aan 'hun' leden. Dat laat bijvoorbeeld het bovenstaande citaat van Peter Hundepool goed zien en komt verderop in deze informatiebrief aan bod.

Sinds begin april is Siem Ottenheim agrarisch coördinator bij Herenboeren Nederland. Hij heeft afgelopen week via een korte peiling onder de Herenboeren-boeren in kaart gebracht waar de gevolgen op de boerderij het sterkst aanwezig zijn. Hieruit blijkt dat op alle Herenboerderijen de extreme neerslag merkbare consequenties heeft. Er is geen enkele boerderij die géén effecten merkt van de wateroverlast en de gevolgen daarvan in de gewassen, zoals uitval, minder productie, schimmels, plagen, ziekten en verminderde kwaliteit. Drie locaties geven aan dat de overlast 'extreem' is en tot 'enorme gevolgen' leidt: Herenboeren Wilhelminapark, Goedentijd en Aan den Drecht. Daarnaast zijn er twaalf locaties waar de overlast 'veel' is: Herenboeren Heemstede, De Vlinderstrik, De Grote Modderkolk, Nieuw Bureveld, Wenumseveld, Lingezege, Rorik, Lingezege, Duinstreek, Op 't Lies, Hof van Rhee en De Grote Heide. Tot slot zijn er ook vijf locaties die (vooral nog) aangeven dat de effecten 'minimaal en te overzien' zijn: Herenboeren Landmeerse Loop, Rhoo, Usseler Es, Ulingshof en Willemsheue.

Beeld: 1) Herenboeren Usseler Es (Enschede), Herenboeren Op 't Lies (Breda), Herenboeren De Grote Modderkolk (Loenen, ten zuiden van Apeldoorn), Herenboeren Aan den Drecht (Leimuiden, ten zuiden van Amsterdam) en Herenboeren Hof van Rhee (Assen).

Daarnaast heeft Siem de boeren gevraagd of er op hun boerderij sprake is van veel onbegrip bij de leden. Dat bleek gelukkig bijna nergens het geval, op één locatie na. De meeste boeren (op 12 Herenboerderijen) geven aan dat op hun boerderij het onbegrip 'minimaal' is en 'te overzien'. Een achttal boeren geeft aan dat ze op hun boerderij zelfs 'geen' onbegrip ervaren. Wat overigens niet betekent dat de boeren op persoonlijk vlak geen druk ervaren en/of zich zorgen maken over mogelijke veranderingen hierin.

In reactie op een verzoek van Siem hebben vier boeren van de zwaarder getroffen boerderijen, Peter Hundepool en Gina van Gorp van Herenboeren Goedentijd (ten zuiden van Tilburg) en Ledjaar van Houten en Marrije Swaters van Herenboeren Aan den Drecht (ten zuiden van Amsterdam) hun persoonlijke ervaringen opgetekend. Zij vertellen over de uitdagingen in de teelt en op het vlak van communicatie met de coöperatieleden.

Peter (mede namens Gina): "We hebben sinds oktober 2023 tot nu regen gehad. Niet een klein beetje, maar drie keer de hoeveelheid van een heel jaar. Ik heb samen met mijn collega Gina de kassen in september volgeplant en gezaaid om leuke producten voor de kerst te kunnen presenteren. Door de weinige hoeveelheid licht is dit helaas niet gelukt, de groentes wilden gewoon niet groeien. Op het land hadden we gelukkig nog voldoende groentes en we hadden veel in onze opslag.

Hiermee zijn we de winter doorgekomen en ook het vroege voorjaar. Onze planning was om 1 februari gelijk potstalmest te gaan verwerken, te ploegen en daarna de tuinbonen, kapucijners, doperwten, spinazie, worteltjes en radijsjes te zaaien. De plantuitjes en knoflook die in het najaar niet gepland konden worden, hadden we dan ook op de planning staan. Februari ging nat voorbij, maart kwam en regende weg en we zaten al in april. Elk moment dat het even droog was hebben we gebruikt om te zaaien en te planten, maar op veel van de gronden konden we niet met de machines werken. Dit knaagt aan je want je gehele teeltschema valt letterlijk in het water, zeker omdat je reeds in november alle bestellingen naar alle zaad- en plantjes leveranciers uitgestuurd hebt met een heel leuk week schema.

Elke week zouden er, vanaf mei, vijf soorten groentes van het land moeten komen. Gelukkig hebben we veel kasruimte welke we tot in de kleinste hoekjes veel te vol hebben geplant, maar je kunt gewoon niet anders en je wilt niemand teleurstellen. Het vertrouwen dat de leden je geven moet je wel waarmaken. Er kan altijd wel iets misgaan, maar dat hele teeltschema's mislukken dat is verschrikkelijk en daar zit ik de afgelopen maanden heel erg mee. Je kunt er niets aan doen maar in je hart schreeuwt de pijn en teleurstelling.

We hebben zo dadelijk waarschijnlijk eerder komkommers en aubergines uit de kas dan de tuinbonen die we in maart hebben geplant. Zo dadelijk, als het weer zo zou blijven met een zonnetje en minder regen, dan komt alles gelijk van het land. Aan het einde van het jaar zullen we weer iedereen blij hebben gemaakt, maar dit moet je niet te vaak meemaken als boer. Gelukkig helpen diverse (bestuurs)leden bij onze boerderij mee op het land, ook met geulen graven om het water af te voeren. Zij weten uit eigen ervaring hoe zwaar dit jaar is, maar voor de leden die weinig tijd hebben om op de boerderij te komen, hoop ik dat ook duidelijk is dat dit een heel zwaar en emotioneel jaar is."

Ledjaar (mede namens Marrije): "Het is juni. We hebben vanwege de regen en de drassige ondergrond nog niet kunnen maaien. Het gras staat veel te hoog of ligt plat. Ik loop door het weiland naar de koeien en ineens vliegen er vanuit het gras vier of vijf eenden op: door de regen van de afgelopen weken zijn er midden in het weiland twee enorme poelen ontstaan waar de eenden in rondzwommen. Even kan ik er wel om lachen, maar ik weet dat dit voor het land, de bodem, het gras en ook voor de koeien een slechte zaak is – waar ik nu ook niets aan kan doen. Geulen graven heeft geen zin hier.

Op de tuinbouw zijn de gevolgen van de regen nóg zichtbaarder en acuter: broccoli die een week geleden geplant is en nu al dagen in het water staat – spinazie die geel wordt en snel na het planten in bloei schiet. Vanwege de uitval onder de groentes is de uitgifte in kwaliteit en kwantiteit minder dan de leden gewend zijn. De leden die vaak op het land zijn snappen dit, maar de leden die verder van de boerderij af staan vinden het lastig te begrijpen.

Als boer voel ik me verantwoordelijk voor de uitgifte en als deze tegenvalt is dat moeilijk en frustrerend. We proberen het uit te leggen in gesprekken en met filmpjes in de appgroepen, maar ook dat is soms lastig als je met je hoofd bij het weiland bent, de broccoli en de spinazie. Gelukkig staan we niet alleen en delen we dit samen met heel veel boeren – en we weten ook: het wordt weer zomer en dan zal het land en de oogst weer bijtrekken. Maar voor nu is het balen en rustig doorwerken."

Om alle Herenboeren-boeren te ondersteunen binnen de huidige omstandigheden, is een speciaal programma voorbereid voor de komende Boerendag op dinsdag 18 juni. De Boerendag is de maandelijkse studiedag van Herenboeren Nederland waar alle landelijke Herenboeren-boeren samenkomen. Hier zal ook worden besproken wat er in de toekomst gedaan kan worden om de effecten van natte seizoenen te verminderen. Buiten de Boerendagen om wisselen de boeren ook op allerlei manieren ervaringen en tips uit, zowel binnen als buiten de Herenboeren community.

Hoewel er de komende maanden mogelijk meer droogte komt, zullen de effecten van de extreme en langdurige neerslagperiode nog lange tijd voelbaar zijn door extra plagen, ziektes en schimmels. De lage temperaturen die met de neerslag gepaard gaan, zorgen bovendien voor stagnatie in de groei van gewassen die wel gezaaid en/of geplant konden worden. Water en kou kunnen een plant daarnaast tot een 'nood' reactie brengen, waardoor gewassen plotseling gaan bloeien en niet meer goed te oogsten of te

consumenten zijn. Een recent voorbeeld van één van de Herenboerderijen is plots doorgeschoten paksoi, die daardoor klein bleef en een harde kern had die niet meer lekker eetbaar was.

Foto's: Twee voorbeelden van schimmels/ziektes. Linker twee foto's tonen schimmels in de aardappelplanten bij Herenboeren Op 't Lies en de rechter twee foto's laten door een voetziekte aangedane² aubergineplanten in de tunnelkas bij Herenboeren Duinstreek zien.

Stichting Herenboeren Nederland, vaak via de agrarisch coördinator, zet zich in om haar collega's (de Herenboeren-boeren die bij de stichting in dienst zijn) zo veel mogelijk te ondersteunen bij de uitdagingen die zij tegenkomen. We hopen dat alle landelijke Herenboeren hun boeren óók zoveel mogelijk blijven ondersteunen, zowel praktisch als mentaal en emotioneel. We hopen daarnaast dat jullie je (blijven) realiseren dat deze uitdagingen onderdeel zijn van de realiteit van het runnen van een boerderij, of deze nu door één boer of een coöperatie wordt gerund.

Deze uitdagingen zijn bovendien onderdeel van het fundament van Herenboeren: als lerende organisatie werken aan een duurzaam alternatief voor het gangbare voedselsysteem. Zie hiervoor de inleiding en uitgangspunt 7 van de [3 pijlers en 7 uitgangspunten van Herenboeren](#). Herenboeren-oprichter Geert van der Veer legt uit: "Juist in deze tijden, nu we als samenleving de daadwerkelijke consequenties van de veranderende weersomstandigheden zijn gaan voelen, is het essentieel om als Herenboeren schouder aan schouder te blijven staan en niet onze kop in het zand te steken. Het is mijn diepste wens dat Herenboeren coöperatieleden, boeren én andere collega's zich juist nu, méér dan ooit, geïnspireerd voelen om zich te committeren om samen te werken aan oplossingen, aan hoe we het in de landbouw anders móeten en kúnnen doen'.

Met hoopvolle groet,

Siem Ottenheim en Anneke Comello,
namens team Herenboeren Nederland

---

² Voetziektes (fusarium, rhizoctonia, pythium, verticillium) zijn lastig met zekerheid vast te stellen. Het lijkt hier het meest op fusarium, een 'zwakteparasiet' die profiteert van de lage temperaturen (zelfs in de tunnelkas) en de nattigheid.